

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–268X print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.32718/nvlvet9114
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 349.422.2:338.5

The serving nonprofit cooperation and optimal pricing – the priority of agrarian reform in dairy farming of rural households in Ukraine

V.O. Gorbanyuk

Scientist agronomist-economist, researcher

Article info

Received 20.08.2018
Received in revised form
17.09.2018
Accepted 18.09.2018

Researcher-scientist
agronomist-economist,
Lysenko Str., 27, Lviv,
79000, Ukraine.
Tel.: +38-068-424-03-44
E-mail: O.Lysak@i.ua

Gorbanyuk, V.O. (2018). The serving nonprofit cooperation and optimal pricing – the priority of agrarian reform in dairy farming of rural households in Ukraine. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, 20(91), 66–73. doi: 10.32718/nvlvet9114

In recent years, the issue of the development of rural areas has been actively debated, and hopes for co-operation are in it. On the contrary, that exactly is the word co-operation has become used in our communication. However, the development of agricultural servicing cooperation, dominant in economies in developed countries, including the European Union, has not yet become dominant in Ukraine. Given the fact that Ukraine is a powerful agricultural country, the development of co-operation should promote the development of rural areas and guarantee food security. Today, the rural community is the foundation of building a civil society and reviving national traditions. Ukrainian village and peasantry was and remains the bearer of morality, national culture and ensuring a healthy lifestyle of the country. In the national and state dimensions, the relevance of the study of these problems is determined by the challenges of modern society, focused on globalization, which threatens the loss of national identity. One of the manifestations and consequences of this process is the increase of socio-economic decline and cultural degradation of the countryside, which has become an acute problem of the modern development of Ukraine and impedes the realization of all state-building potential. One way out of this crisis situation is to cultivate economic culture through the creation of a positive image of the rural owner and the implementation of the course declared by the state on the preservation and sustainable development of the countryside, introduction of effective economic mechanisms, raising the general and cultural level of the population and its welfare. In this regard, the cooperative sector of the economy fully meets the goals set by the society for highly effective transformation of the rural lifestyle of the Ukrainian peasantry, solving urgent issues of full employment, accelerating the formation of the middle class, and ensuring the country's food security. A decisive step towards a market economy is the accelerated growth of independent commodity producers – owners, individual, collective, cooperative, others, without which the market economy is impossible and this is precisely this, for our realities, is extremely important in the sense of the mandatory presence in it of a mass, fully developed service co-operation. The main essence of the service of cooperation is its main strategic principle connected with the association of agricultural producers with consumers of their products produced on the terms of payback and profitability of its production in a developed market economy. Co-operation (association) of citizens (households), other small commodity producers who produce a small amount of different commodity products for agricultural purposes and which in the food markets has a large regional consumer demand because of objective circumstances, it can not deliver it there by their own efforts in connection with insignificant volumes of remoteness from food markets, the lack of processing and storage, as well as the presence of regular consumers, etc., causes them to create service cooperatives, that is, for using its own efforts and means to develop an infrastructure superstructure in the form of cooperative formations of different types, specific for the specific conditions of these territories, which, on the rights of private property, will belong to their founders. Especially important for ensuring food security of Ukrainian society in today's conditions is the logical development and preservation of public livestock, in particular dairy cattle breeding, which for the rural population has a strategic importance as a resource for own consumption of cheap and extremely necessary dairy products, and, on the other hand, a resource of constant money revenues to restore the livelihoods of households that hold cows. The marketing strategy of dairy enterprises is focused solely on the final product, almost completely excluded from the chain of milk and milk products passing to the consumer of the primary producer. Significant changes in the structure of aggregate household resources, especially in rural areas, are associated with a reduction in cash receipts from agricultural sales, an increase in labor migration of the economically active population, and an increase in the level of pensions. Low purchasing prices for milk as raw materials and high prices for dairy products from processing enterprises and mark-ups in the trading

network provoke stagnation of the domestic market with rising prices on unorganized markets, which almost equaled the prices in supermarkets. We conclude that, with the existing purchasing power of the population, an increase in milk production and its harvesting loses its economic motivation. Necessary for practical activity of cooperative formations will be deepened studies of the interrelations between the existing cow population in households, their productivity, and also the commodity of sold milk (sold to the produced), which directly have a direct impact on the payback of cows and the efficiency of economic activity. The cooperative operation in the countryside is a real basis of food security.

Key words: cooperation, pricing, agrarian reform, analysis.

Обслуговуюча неприбуткова кооперація і оптимальне ціноутворення – пріоритет аграрної реформи в молочному тваринництві сільських домогосподарств України

В.О. Горбанюк

Вчений агроном-економіст, дослідник, м. Львів, Україна

За останні роки активно дискусується питання про розвиток сільських територій, і в цьому покладають надії на кооперацію. Саме слово кооперація стало часто вживаним. Проте розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, домінуючої в економіках у розвинутих країнах світу, в тому числі і в Європейському Союзі це не став домінуючим в Україні. Зважаючи на те, що Україна є потужною аграрною країною, розвиток кооперації повинен сприяти як розвитку сільських територій, так і гарантувати продовольчу безпеку. Сьогодні сільська громада є основою побудови громадського суспільства і відродження національних традицій. Українське село і селянство було і залишається носієм моралі, національної культури і забезпечення здорового способу життя країни. У національному і державному вимірах актуальність дослідження цих проблем визначається викликами сучасного суспільства, орієнтованого на глобалізацію, що загрожує втратою національної ідентичності. Одним з виявів і наслідків цього процесу є посилення соціально-економічного занепаду і культурної деградації села, що стало гострою проблемою сучасного розвитку України та гальмує реалізацію всього державотворчого потенціалу. Одним із шляхів виходу з цієї кризової ситуації є виховання господарської культури через створення позитивного іміджу сільського господаря та реалізації декларованого державою курсу на збереження та сталий розвиток села, запровадження ефективних господарських механізмів, піднесення загального і культурного рівня населення, його добробуту. В цьому плані кооперативний сектор економіки повністю відповідає поставленим суспільством завданням високоефективної трансформації сільського способу життя українського селянства, вирішенню нагальних питань повномасштабної зайнятості, прискореного становлення середнього класу, забезпечення продовольчої безпеки країни. Вирішальним кроком до ринкового господарства є прискорене збільшення самостійних товаровиробників – власників, індивідуальних, колективних, кооперативних, інших, без яких ринкова економіка неможлива і саме це для наших реалій, є надзвичайно важливим в розумінні обов'язкової присутності в ній масової, всесторонньо розвинутої обслуговуючої кооперації. Головною сутністю обслуговуючої кооперації є її головний стратегічний принцип, пов'язаний з об'єднанням сільськогосподарських товаровиробників із споживачами виробленої ними продукції на умовах окупності її доходності її виробництва в умовах розвинутого ринкового господарства. Кооперування (об'єднання) громадян (домогосподарств), інших невеликих товаровиробників, які виробляють не значну кількість різної товарної продукції сільськогосподарського призначення і яка на продовольчих ринках має великий регіональний споживчий попит в силу об'єктивних обставин неможуть її туди доставляти власними зусиллями у зв'язку з незначними об'ємами, віддаленістю від продовольчих ринків, відсутністю переробки і зберігання, а також в наявності постійних споживачів тощо, спонукає їх створювати обслуговуючі кооперативи, тобто за рахунок власних зусиль і коштів працювати інфраструктурну надбудову у вигляді кооперативних утворень різних типів, характерних для конкретних умов даних територій, які на правах приватної власності належатимуть їх засновникам. Особливо важливим для гарантування продовольчої безпеки українського суспільства в сьогоденних умовах є логічний розвиток і збереження громадського тваринництва, зокрема молочного скотарства, яке для сільського населення має стратегічне значення як ресурс для власного споживання дешевої і вкрай необхідної молочної продукції, а з іншого боку, ресурс постійних грошових надходжень для відтворення життєдіяльності домогосподарств, які утримують корів. Маркетингова стратегія підприємств молочної промисловості орієнтована виключно на кінцевий продукт, майже повністю виключила із ланцюга проходження молока і молокопродуктів до споживача первинного виробника. Значні зміни в структурі сукупних ресурсів домогосподарств (особливо в сільській місцевості) пов'язані зі скороченням грошових надходжень від реалізації сільськогосподарської продукції, ростом трудової міграції економічно активного населення, підвищенням рівня пенсійного забезпечення. Низькі закупівельні ціни на молоко, як сировину і високі ціни на молочну продукцію переробних підприємств та націнки у торговій мережі провокують стагнацію внутрішнього ринку із зростання цін на неорганізованих ринках, які майже зрівнялися з цінами у супермаркетах. Доходимо висновку, що при існуючій закупівельній спроможності населення збільшення виробництва молока і його заготівель втрачає свою економічну мотивацію. Необхідними для практичної діяльності кооперативних утворень будуть поглиблені дослідження взаємозв'язків між наявним поголів'ям корів в домогосподарствах населення, їх продуктивністю, а також товарністю реалізованого молока (реалізовано до виробленого), які мають безпосередній вплив на окупність утримання корів і ефективність господарської діяльності. Обслуговуюча кооперація на селі – реальна основа продовольчої безпеки.

Ключові слова: кооперація, ціноутворення, аграрна реформа, аналіз.

Вступ

Україна і її аграрний сектор зокрема мають великі ресурси, раціональне використання яких є гарантією виходу України на передові позиції економічного розвитку у Європі і світі. Водночас треба відверто визнати, що на сьогодні аграрний потенціал ще не

використовує своїх реальних можливостей, про що можна судити і за розвитком однієї з провідних галузей – молочного скотарства. На жаль, але ми самі робимо ще надто мало, щоб виховувати у людей розуміння і відповідальність за розвиток сільської економіки, ефективного використання всього того, що є в розпорядженні кожної сільської громади. Сьогодні в

Україні функціонує майже 29000 сіл і населених пунктів, в особистих селянських господарствах яких виробляється більше половини сільськогосподарської продукції, в свою чергу які потребують обслуговуючих структур, як для виробництва, так і реалізації продукції рослинництва і тваринництва. В цьому плані важливим напрямком об'єднання діяльності особистих і фермерських селянських господарств є сільська кооперація, яка адаптована в Україні і підтверджує свою економічну, технологічну й організаційну ефективність. До речі, як засвідчує досвід, найбільш стабільнішими країнами у своєму аграрному розвитку є країни із соціально орієнтованими економіками, з розвинутою кооперацією (Galagan, 1992; Zinovchuk 1996; Shpigan, 2002; Dovzhenko, 2017). Важливим є те, що кооперативний рух на селі сприяє розвитку сільських населених територій, вирішенню соціальних питань селян, розвитку інфраструктури аграрного ринку, позитивно позначається на цінових коливаннях продовольчого ринку, і, що важливо – створює прозору, без посередників мережу заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, в т. ч. молока. Аналізуючи розвиток і стан галузі молочного скотарства ми відстежили ті напрямки становлення обслуговуючої неприбуткової кооперації на селі, які б стимулювали її розвиток і утвердження, а саме:

- забезпечення інформаційної і законодавчої підтримки сільського кооперативного руху з боку держави і територіальних органів влади на місцях;
- популяризація кращого світового досвіду з удосконалення організаційних механізмів створення сільських кооперативів;
- зняти обмеження доступу до кредитних ресурсів, відпрацювати ефективні методи податкової політики стосовно сільських кооперативів;
- активно долучати селян до процесів становлення і розвитку сільськогосподарської кооперації, що сприятиме утвердженню нових відносин між сільськими товаровиробниками, об'єднанню їх зусиль для вирішення економічних проблем сільських громад, покращення добробуту селян, забезпечення аграрного ринку якісною, конкурентоспроможною продукцією.

Метою роботи було провести дослідження з ефективності функціонування обслуговуючої неприбуткової кооперації і оптимального ціноутворення як пріоритету аграрної реформи в молочному тваринництві сільських домогосподарств України.

Матеріал і методи досліджень

В дослідженнях застосовувались економічні, маркетингові, аналітичні, математичні та статистичні методи. Матеріалами для оцінки актуальності досліджень були публікації вітчизняних вчених економістів, офіційні статистичні звіти та результати власних досліджень і їх порівняльний аналіз.

Результати та їх обговорення

Вивченням кореляційної взаємозалежності між затратами на утримання корови, її продуктивністю, товарністю, ціною, окупністю і дохідністю молочного скотарства в комплексному взаємозв'язку цих показників домогосподарствах населення України донині практично ніхто не займався. Проведеними дослідженнями доведено їх особливе значення для визначення об'єктивного ціноутворення і його мотиваційного впливу на наслідки господарської діяльності в молочному тваринництві домогосподарств населення. На мою думку, такий підхід має науково-практичне значення для застосування в господарській діяльності домогосподарств населення і заслуговує на увагу. Відповідь на це питання дасть можливість підвищити мотиваційні прагнення сільських виробників до зростання заготівель молочної продукції, стабілізації, а в перспективі і до збільшення кількості утримання поголів'я, додаткового залучення незайнятого населення, покращення якісних і якісних характеристик молочної худоби. Досліджуючи протягом останніх років об'єктивні підходи до ціноутворення на молочну продукцію, яку виробляють домогосподарства населення (що займають сьогодні в Україні домінуюче становище), виявлені стійкі тенденції взаємозв'язку між ціною, затратами на утримання корів, їх продуктивністю і товарністю (вироблено до реалізованого), що прямо впливає на ефективність (окупність і дохідність утримання корів) і реальний вплив на них, міг би стати потужним мотиваційним фактором до зростання продуктивних, якісних і товарних характеристик виробництва і значного підвищення ефективності їх господарювання. Про об'єктивний взаємозв'язок цін і затрат на утримання корів в господарствах населення і їх прямиий вплив на ефективність господарської діяльності малих форм господарювання свідчать наведені нижче дані, а також те, що збільшення реалізації молока від кожної корови, яка є в домогосподарствах, реально покращує ці показники.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз фактичного і прогнозного рівня господарювання домогосподарств населення України і наведених областей за традиційною схемою “сімейна ферма-заготівельник-молокозавод-торгівля-споживач” і схемою “сімейна ферма-кооператив-споживач” при фактичних і мотиваційних кооперативних цінах, а також заданому рівню товарності в 70 відсотків (реалізовано до виробленого) за перше півріччя 2018 року.

	Черкаська Вінницька Львівська області							
	Факт.	Кооп.	Факт.	Кооп.	Факт.	Кооп.	Факт.	Кооп.
1. Поголів'я корів, тисяч гол.	1556	х	33,3	х	115,3	х	106,4	х
2. Вал. виробництво молока, т. т.	3533,1	х	92,7	х	301,3	х	248,2	х
3. Продуктивність (надій на корову), л	2271	х	2784	х	2613	х	2333	х

4. Реалізовано на МПП, тис. тонн	583	2473	61,7	65	97,9	211	4,3	174
5. % товарності	16,5	70	66,6	70	32,5	70	1,7	70
6. По закупівельних цінах, грн/т	4820,5	8366*	4797,4	6298*	5122,3	7108*	4693	8431*
7. Виручка населення, млн грн	2810	20689	296	409	501,5	1500	20	1467
8. Реалізовано на корову, л	375	1589	1853	1952	849	1830	40	1635
9. Собівартість 1 т молока, грн	5810	5810	4373	4373	4936	4936	5855	5855
10. Відношення цін до затрат на утримання корів в %	83,0	144,0	109,7	144,0	103,8	144,0	80,2	144,0
11. Затрати на вир-во молока, млн грн	3387	14368	270	284	483	1041	25	1019
12. Дохід+(збиток-) млн гривень	-577	+6321	+26	+125	+18,5	+459	-5	+448
13. % рентабельності+ (збитковості -)	-17,0	+30,6	+8,8	+30,6	+3,7	+30,6	-20,0	+30,6
14. Окупність утримання корови, грн./рік	1806	13296	8889	12282	4349	13010	188	13787
15. Виручка кооперативу при реалізації** молока по 15 грн. за літр б/ж 3,4%	8745	37095	925	975	1468	3165	64,5	2610
16. Розрахунки з населенням, млн грн	2810	20689	296	409	501,5	1500	20,0	1467
17. Могло б залишитися в кооперативах для подальшого перерозподілу згідно зі Статутною діяльністю, млн грн	-5935	+16406	-629	+566	-966,5	+1665	-44,5	+1143

*Примітка: розрахункові кооперативні ціни з урахуванням продуктивності, товарності, затрат на утримання корови з урахуванням інфляційних процесів за останні роки, окупності і дохідності молочної продукції при 70 відсотках до виробленої для 1-го гатунку ДСТУ 3662-2015 найбільш наближені до реального стану ефективної господарської діяльності сільських домогосподарств, які утримують корів і могли би бути членами кооперативів, розроблено за авторською методикою на основі власних досліджень.

**Примітка: кооперативна ціна на 2017 рік розрахована на Споживачів в 15 гривень за 1 літр ДСТУ 3662-2015 згідно з запропонованою диференціацією, а саме: 4 відс. молоко за ціною 1 літра – 17,65 гривень, відповідно: 3,5 – 15,44; 3,4 – 15; 3,2 – 14,12; 2,5 – 11,03; 1,5 – 6,62; 0,5 – 2,21 гривень (2,21×3,4:-0,5 = 15 гривень), що дало б можливість кооперативним утворенням позитивно впливати на стан ціноутворення, стати в ринкових умовах повноцінними конкурентами і за рахунок реальних коштів, які надходять в бюджет домогосподарств (сума майже в 20,7 мільярдів гривень) і коштів, що залишатимуться в кооперативах (а це сума 16,4 мільярдів гривень) забезпечать реальні умови відтворення кооперативного руху в Україні, збільшення поголів'я корів, зайнятості сільського населення, покращення його добробуту, прискорення об'єднання і розвитку спроможних територіальних громад без значних затрат коштів з боку держави. З урахуванням коефіцієнта еластичності ринку при якому 1 відсоток зниження цін дає можливість Споживачам підвищити рівень споживання на 0,8 відсотка, забезпечити зростання фізіологічних потреб населення в молочної продукції, а окупне і дохідне виробництво молока дало б можливість сільським домогосподарствам збільшувати поголів'я, поліпшувати кількісні і якісні характеристики молочної продукції, досягати повної зайнятості трудових ресурсів і зростання ролі місцевих територіальних громад у відтворювальних процесах позитивного розвитку сільських територій.

Таблиця 2

Вплив цін на товарність закупленого у населення молока при реалізації його на молокопереробні підприємства (дані за 2017 рік)

	Черкаська	Вінницька	Дніпропетровська	Львівська
	області			
1. Ріст закупівельних цін МПП в 2017 році до відп. періоду 2016 року, у відсотках	+39,3	42,7	+41	+43,3
2. Зростання закупівельних цін 2017 року у відсотках до 9-ти місяців 2017 року	+3,0	4,0	+3,2	+8,2
3. Приріст реалізації молока за 2017 рік до відповідного періоду 2016 року, у відсотках	+23,4	23,7	+25,6	+30,4

Наведені вище дані переконливо підтверджують те, що зростання закупівельних цін на закуплене у населення молоко переробними підприємствами прямо впливає на його реалізацію за офіційними каналами збуту (мотиваційний фактор), тому дослідження теоретичної основи окупного оптимального ціноутворення на молочну продукцію, яку виробляє сільське населення, має на сьогодні найактуальніше значення. Мною досліджена і вперше пропонується теоретична основа окупного і дохідного ціноутворення для використання в практичній діяльності кооперативних утворень, особливо обслуговуючих неприбуткових, багатоваріантна модель оптимального ціноутворення, методологічна основа якого побудована на використанні кореляційної взаємозалежності між затратами на утримання корови, її продуктивністю, товарністю (реалізовано до виробленого), окупністю і дохідністю товарної частини реалізованого членом кооперативу молока з двору. Подібний підхід до визначення опти-

мального ціноутворення з врахуванням інфляційних процесів за останні роки при 70-відсотковій товарності (решта 30 відсотків в середньому по Україні забезпечує в повній потребі фізіологічні норми споживання членів домогосподарств, які утримують корів) найбільш наближене до реального стану ефективної господарської діяльності сільських домогосподарств, які утримують корів і могли би бути членами обслуговуючих кооперативів.

Пропоновані розрахунки ціноутворення виходячи із досліджень з собівартості утримання корів в домогосподарствах сільського населення України.

При 70-відсотковій товарності до фактичної продуктивності за 2017 рік затрати на утримання корови в домогосподарствах населення складають 17232 гривні на корову в рік при товарній продуктивності 3340 літрів (4771×0,7). Поділивши товарні затрати на утримання корови на товарну продуктивність 3340 літрів одержимо собівартість одного літра молока, яка

за результатами наслідках господарювання домогосподарств складає в середньому по Україні – 5,16 гривень молока базисної жирності і білка, яке відповідає ДСТУ-3662-2015 реалізованого через кооперації. Виходячи з цих вимог, розроблена і пропонується до розгляду, а в перспективі і до впровадження

в практику сільськогосподарської діяльності п'яти варіантна модель оптимального ціноутворення, яка має наступний вигляд. Визначення ціни 1 літра молока і одержаних грошових надходжень з врахуванням якісних показників при товарності 50 і 70 відсотків покажемо в наступній таблиці.

Таблиця 3

П'ятиваріантна модель об'єктивного ціноутворення для домогосподарств (сімейних ферм) населення з урахуванням затрат на утримання корови, продуктивності, товарності, окупності і дохідності виробництва молока в умовах України /дані за 2017 рік/

Товарність	Розрахункова ціна за 1 літр молока та грошовий вигог члена кооперативу з урахуванням якості і товарності, згідно з ДСТУ 3662-2015, гривень			
	гатунок			
	Екстра	Вищий	1-й	2-й
аванс	7,121*	5,934	5,16	4,644
50%	16987	14156	12309	11078
+20% кооп.виплати	8,545*	7,121	6,192	5,573
	20384	16987	14771	13294
+20% доплата за товар-сть	8,545*	7,121	6,192	5,573
70%	28540	23784	20681	18614
+20% кооп. Виплати	10,254*	8,545	7,430	6,688
	34248	28540	24816	22338

*Примітка: розрахункові кооперативні ціни з урахуванням продуктивності, товарності, затрат на утримання корови з урахуванням інфляційних процесів за останні роки, окупності й дохідності молочної продукції при 70 відсотках до виробленої для 1-го гатунку ДСТУ 3662-2015 найбільш наближені до реального стану ефективної господарської діяльності сільських домогосподарств, які утримують корів і могли б бути членами кооперативів розроблено за авторською методикою на основі власних досліджень.

Пояснення: При затратах на утримання корови в домогосподарстві в рік необхідно витратити 24617 гривень, з яких при 50-відсотковій товарності і реалізації через кооператив 2385,5 літра молока б/ж 3,4 відсотків відповідно ДСТУ3662-2015 затрати на товарну частину складають 12308,5 гривні (24617×50%), тому окупність при цій товарності буде такою. 1-й гатунок у вигляді авансованої оплати буде складати (2385,5×5,16 гривні за літр = 12308,5 гривні при затратах 12308,5 гривні), решту коштів в сумі 12308,5 гривень товаровиробник на утримання корови витрачає з власного бюджету (24617-12308,5), вищий гатунок (2385,5×5,934 = 14156) при затратах 12308,5 гривні, більше на 1847,5 гривні, гатунок “Екстра” (2385,5×7,121 = 16987) при затратах 12308,5, більше на 4678,5 гривні, при цьому в кінці року по виконанню умов договору між членом кооперативу, яким обговорювалася реалізація не менше 50 відсотків від

виробленого в домогосподарстві молока, останній одержує кооперативні виплати: 20 відсотків від суми реалізованого молока, що становить за 2-й гатунок – 2216 гривень, за 1-й гатунок – 2462 гривень, за вищий гатунок – 2832 гривень і за гатунок “Екстра” – 3397 гривень (2385,5×1,424), що складає разом:

<i>Екстра</i>	<i>Вищ. гат.</i>	<i>1-й гат.</i>	<i>2-й гат.</i>
20384	16987	14771	13294

гривень, при тому, що при вищому гатунку окупність утримання корови в дворі наближається до собівартості 17232 гривні (24617×70% = 17232 і 16987), а гатунок “Екстра” дає можливість члену кооперативу одержати 20384 гривень, що на 8075,5 гривні, або на 39,6 відсотків більше від затрат при товарності 50 відсотків.

Значно краще виглядають показники господарської діяльності при реалізації молока з двору до виробленого в 70 відсотків, а саме:

аванс за 3340 літрів	28540	23784	20681	18614
при 70% тов-сті +20% кооп.виплати	5708	4756	4135	3724
Разом	34248	28540	24816	22338
Одержаний дохід членом кооперативу	17016	11308	7584	5106
Рівень рентабельності (окупності), %	+49,7	+39,6	+30,6	+22,8

а при реалізації через кооператив молока безпосередньо Споживачу за диференційованими цінами 15 гривень за 1 літр б/ж 3,4 відс. (4 відс. – 17,15 грн./л; 3,5 відс. – 15,45; 3,2 відс. – 14,12; 2,5 відс. – 11,05; 1,5 відс. – 6,62; 1 відс. – 4,42; 0,5 відс. – 2,21, при тому, що (2,21×3,4:0,5 = 15 гривень) не знижують ефективність виробництва молока, але створюють реальні конкурентні умови на ринку через зменшення цінового навантаження на Споживача, а також те, що одна корова при товарності 70 відсотків приносить в кооператив суму 50100 гривень (3340×15), з яких залишається у кооперативі для здійснення його господарської діяльності згідно рішень Загальних зборів кооперативу слідує суми, для прикладу наведемо розрахунки для молока гатунку “Екстра” (50100–34248 = 15852),

15852 21560 25284 27762

Наведені розрахунки повністю підтверджують те, що створення кооперативної системи запропонованого типу з відповідним мотиваційним ціноутворенням дає

переконливі гарантії її успішної діяльності, при яких уже при 1-му гатунку і 70-відсотковій товарності його члени повністю окупляють утримання корови і решту суми в 7584 гривні, можуть на дохідній основі витратити на споживання власної сім'ї, при цьому член кооперативу має з чого сплатити пайові внески в сумі 20 відсотків від реалізованої продукції на прискорений розвиток матеріально-технічної бази кооперативного утворення, а саме:

6450 5708 4963 4468

Виходячи з цього, запропонована модель структурної побудови кооперативного утворення і мотиваційного ціноутворення не тільки дозволяє окупляти затрати на утримання корови в дворі, а одержувати певні, вище наведені доходи, що дає реальну можливість збільшувати кількість корів, підвищувати їх продуктивність за рахунок покращення раціонів, догляду і утримання. В цьому випадку зменшення сум коштів, які залишаються у кооперативі для формування його фондів, пояснюється, якраз кооперативною сутністю і вирішуються Загальними зборами. Питома вага розрахунків з членами кооперативу в структурі кінцевої ціни для Споживачів складає при першому гатунку і 70-відсотковій товарності 49,5 відсотка, при гатунку “екстра” – 68,4 відсотків, при тому, що решта пасивного доходу, яка залишилася, після відрахувань на покриття затрат, які здійснив кооператив, належить його членам і витрачається за рішенням Загальних зборів на поповнення фондів його розвитку, створення інфраструктури як виробничої, так і торгової, які на правах колективної пайової власності належатимуть його членам. Наведені розрахунки реально підтверджують, що в обох випадках суми коштів, які залишатимуться у кооперативі, дадуть можливість вести розширене відтворення і бути конкурентоспроможними на продовольчих ринках.

Пропоновані підходи до організації створення подібних типів кооперативів з врахуванням вище приведеного ціноутворення, дає можливість досить легко прорахувати ефективність їх діяльності з врахуванням того, що їх філіали на місцях (перший рівень) охоплюватимуть від 50 до 150 членів – домогосподарств, інтегровані, неприбуткові багатофункціональні (другий рівень) кооперативи – від 15 до 30 філіалів і відповідно 15–30 фермерських господарств, а 2–3 інтегрованих, багатофункціональних, створюють районне або міжрайонне кооперативне об'єднання (третій рівень) в складі 1500–3000 і більше членів, які на основі вищенаведених розрахунків будуть в змозі забезпечувати позитивну господарську діяльність. Цей принцип буде застосовуватися при розрахунках оплати праці обслуговуючого і працюючого персоналу БІНСОКів. Члени кооперативу можуть прийняти рішення про додаткову концентрацію коштів за рахунок кооперативних виплат і нараховувань на пайовий фонд із сум, які їм нараховуються наприкінці року за результатами господарської діяльності і зараховуються на особисті рахунки з метою вирішення поставлених перед БІНСОКом завдань, наприклад будівництва власного переробного цеху, складських приміщень, придбання обладнання, техніки тощо. Вартість збудованих об'єктів, придбаної техніки, обладнання однаково є приватною власністю членів кооперативів. В цьому і проявляється головна позитивно-діалектична і економічна сутність демократії в обслуговуючих кооперативах і є тим фактором і відповіддю, чому обслуговуюча кооперація успішно розвивається на всіх континентах нашої планети.

Розрахунок окупності утримання корів в домогосподарствах населення України при оптимальному ціноутворенню і забезпеченні відповідного рівня товарності молока виглядає таким чином:

Таблиця 4
Окупність затрат при цінах заготівель, гривень за тону

Варіанти товарності	факт. 2017 року	2-й гат.	1-й гат.	Вищий гат.	Гатунок “екстра”
а) 16,5 відс.	4933,1 ціна закупівель 3882 грошові надх-ня 787 л реал. молока	4386	4873	5604	6725
б) 70 відс.	16476 грош. надх-ня	22338	24816	28540	34248

Варіант а) при товарності 16,5 відсотка і ціні (4933,1 гривні за тону) з якою населення України реалізовувало молоко в 2017 році, зростання товарності не впливає на окупність утримання корови в домогосподарстві, зокрема: при 50-відсотковій товарності окупність в рік складатиме лише 11768 гривні на корову, при 70-відсотковій – 16476 гривень, що не вирішує питання мотивування населення до їх утримання і саме через цю причину в 2013–2017 роках поголів'я корів зменшилося на 404 тисяч голів, або на 20,4 відсотка, а валове виробництво молока – на 1,4 мільйона тон, або 15,7 відсотка до рівня 2013 року.

Варіант б) при товарності 50 відсотків і оптимальних, вищенаведених цінах з врахуванням якісних показників, окупність – при вищому гатунку і ціні

7121 гривень за тону (16987 і 17232 гривень на корову в рік), при ціні 8545 гривень за тону гатунку “Екстра” окупність утримання корови складає 20384 гривень і приносить дохід виробникові молока в сумі 3152 гривень на корову в рік.

Варіант в) мотиваційна ситуація для збільшення дохідності домогосподарств населення, а також до зростання кількості утримуваного поголів'я, його продуктивності і якості реалізованого молока виникає при 70-відсотковій товарності в діапазоні цін від 6688 до 10254 гривень за тону.

Вивчення кореляційної взаємозалежності між зростанням закупівельних цін на молоко, яке виробляється домогосподарствами і малими господарюючими суб'єктами на селі, реально підтверджує вищенаведе-

ні висновки, а також вказує на те, що індекс окупності утримання корів у господарствах населення зростає значно вищими темпами, ніж ціни.

Таблиця 5

	Фактичні ціни ціни 2017 року	Розрахункові кооперативні ціни заготівель, гривень/тонна			
		гатунок			“Екстра”
		2-й	1-й	вищий	
При 70 відс. товарності	4933,1	6688	7430	8545	10254
Індекс росту цін до факту 2017 року	0	1,4	1,5	1,7	2,1
Виторг від проданого молока в розрахунку на корову, (окупність) гривень	3882	22338	24540	28540	34248
Індекс росту окупності, до факту 2017 року гривень на корову, рік	0	5,6	6,4	7,4	8,8

Якщо ціни на молоко, яке малі форми господарювання реалізовували б через кооперативи, зростали порівняно до фактичних за 2017 рік при вищенаведених розрахунках в 1,4 – 2,1 разу, то виторг, тобто окупність утримання корови, зростала б значно швидшими темпами, а саме, у 5,6 і 8,8 разу. А це і буде головним мотиваційним стимулом для виробників молока, з допомогою якого можливо повноцінно планувати кількісні, якісні і дохідні характеристики утримання молочного тваринництва в домогосподарствах сільського населення і забезпечувати продовольчу безпеку українського суспільства і однієї із головних умов виживання українського селянства. І цього можливо досягти лише при наявності на молочному ринку ефективних кооперативних структур пропонованого типу.

Висновки

Наведені дані свідчать про об'єктивний характер і повністю підтверджують висновки про те, що товарність закупок (реалізація молока з двору до виробленого) на фоні стимулюючого ціноутворення має безпосередній вплив на ефективність господарської діяльності домогосподарств населення (окупність і дохідність) і є головною відповіддю на те, що тільки масовий кооперативний рух на селі в змозі впливати на стабілізацію тваринницької галузі в господарствах населення, гарантування продовольчої безпеки держави і вирішення багатьох проблемних питань, які сьогодні існують в сільських територіальних громадах. Проведені дослідження переконливо підтверджують те, що зростання закупівельних цін на закуплене у населення молоко переробними підприємствами прямо впливає на його реалізацію за офіційними каналами збуту (мотиваційний фактор). Рівень зростання товарності на зростання окупності (фактор мотивації) не впливає сам по собі, а лише в поєднанні з певним рівнем ціни. Так, при рівні товарності молока у 50 відсотків окупність утримання корови – лише при ціні 7224 (17232:2385) гривень за гону, а при рівні 70 – при ціні 5159 гривень за тонну (17232:3340). Ця залежність між оптимізацією цін і питомою вагою заготівель молока, а також вплив останніх на окупність утримання корів має надзвичайно важливе значення. Відповідь на це питання дасть можливість

підвищити мотиваційні прагнення сільських товаровиробників до зростання заготівель молочної продукції, стабілізації, а в перспективі і до збільшення кількості утримуваного поголів'я, додаткового залучення незайнятого населення, поліпшення якісних і кількісних показників молочної худоби. Пропоновані підходи реально підтверджують те, що тільки “нова економічна політика” держави до малих і середніх форм господарювання на селі, використання досвіду і практики суцільного кооперування розвинутих країн світу і Європи, зняття обмежень і податків (введення принципу: все що не заборонено, дозволено, малі форми господарювання на селі не є формою бізнесу, а є об'єктом зайнятості) у цій важливій для українського суспільства сфері господарської діяльності дасть можливість протягом короткого проміжку часу створити основу конкурентної ринкової саморегульованої економіки і відчуті позитивні зміни в сільському секторі економіки України (в тому числі й ставлення до цих реформ населення України, особливо сільського) і забезпечення їх прискореного вирішення, що створить передумови багатofункціонального, диверсифікованого розвитку сільських територій, стабілізації громадянського суспільства, продовження актуальних реформ, яких вкрай потребує країна, зокрема адміністративної реформи суспільно-територіального устрою. Незачіпаючи по суті існуючої системи заготівель молочної продукції пропонується вмонтувати в сільський уклад новий за суттю, інноваційний за змістом, перевірений світовою практикою тип виробничих відносин, які в конкурентному середовищі зуміють доказати свої переваги.

При досягненні 70 відсотків товарності (дані за 2017 рік) при існуючому поголів'ї і досягнутій продуктивності корів заготівлі молока від корів населення України могли б зрости в 4,2 разу (з 12393 до 5260 тисяч тонн) при підвищенні цін лише в 1,5 разу (від 4933,1 до 7430 гривень за тонну, перший гатунок ДСТУ 3662-2015), виручка селян – в 6,4 разу (з 6114 до 39082 мільйонів гривень), окупність затрат на утримання корови (з 3882 до 24816 гривень на корову в рік). При цьому в розпорядженні населення залишатиметься понад 2 мільйони тонн молока для задоволення власних потреб. Вирішення цих питань без значних капіталовкладень, за рахунок створення на державному рівні абсолютно сприятливих умов (

нормальному розумінні нової економічної політики) хоча б для фермерських, особистих селянських господарств, знявши всякі обмеження на незаборонену законами діяльність, ввести мораторій на прийняття законів, які можуть шкодити селу, можливо протягом 2–3 років забезпечити стабілізацію негативних процесів, а в перспективі за забезпечити їх прискорене вирішення, що створить реальні передумови багатофункціонального, диверсифікованого розвитку сільських територій, стабілізації громадянського суспільства, продовження актуальних реформ, яких вкрай потребує країна. Тому необхідність негайного впровадження неприбуткової обслуговуючої кооперації, особливо в період децентралізації владних повноважень і передачі їх на місцевий рівень, дасть можливість створити реальні умови розвитку територіальних громад і забезпечать використання власних ресурсів, якими вони сьогодні ще володіють.

З урахуванням пропонованих підходів багатофункціональні інтегровані неприбуткові сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи в часі можуть ста-

ти ефективною формою організації великого кооперативного бізнесу, який в першу чергу сприятиме створенню конкурентного середовища на ринках продовольства і засобів виробництва, що дозволить членам кооперативів, незалежно від конкретного економічного стану кожного з них, об'єднаними зусиллями досягати спільної вигоди від участі в подальших за виробництвом сферах діяльності.

References

- Shpigan, O.M. (2002). Pricing in the process of reforming the agroindustrial complex of Ukraine. Kyiv: IAE.
- Zinovchuk, V.V. (1996). Cooperative idea in the agriculture of Ukraine and the USA. Kyiv: Logos.
- Galagan, V.Ya. (1992). On the history of cooperation in Ukraine. Kyiv: USCA.
- Dovzhenko, V.A. (2017). The benefits of cooperation for the economic development of rural areas. NBS of Zhytomyr National Agrarian Economics University.